BUXORO VILOYATINING IQTISODIY HOLATI (1990-1991 YILLAR)

Xayrullayev Umidjon Fayzullo o'g'li
Osiyo xalqaro universiteti tarix fani o'qituvchisi.

https://doi.org/10.5281/zenodo.14742901

Annotatsiya. *Ushbu maqolada mustaqillik arafasida Buxoro viloyatidagi iqtisodiy ko'rsatkichlar, davlat siyosatining iqtisodiyotga ta'siri, davlat rejalari, qishloq xo'jalik masalalari, paxta siyosati, oziq-ovqat, sanoat tarmoqlari haqida muhim ma'lumotlar keltiriladi.*

Kalit so'zlar: *Paxta siyosati, "Qayta qurish", "Paxta ishi" KPSS, kotib, kolxoz, "Turon" bank, mln rubl.*

ECONOMIC SITUATION OF BUKHARA REGION (1990-1991)

Abstract. *This article provides important information on economic indicators of Bukhara region on the eve of independence, the impact of state policy on the economy, state plans, agricultural issues, cotton policy, food, industrial sectors.*

Keywords: *Cotton policy, "Reconstruction", "Cotton business" CPSU, secretary, collective farm, "Turon" bank, million rubles.*

ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ (1990-1991 ГГ.)

Аннотация. *В статье даны важные сведения об экономических показателях Бухарской области накануне обретения независимости, влиянии государственной политики на экономику, государственных планах, вопросах сельского хозяйства, хлопковой политике, продовольственной и промышленной отраслях.*

Ключевые слова: *Хлопковая политика, «Перестройка», «Хлопковый труд», КПСС, секретарь, колхоз, банк «Турон», миллион рублей.*

Mustaqillik arafasida iqtisodiy mumammolar ko'zga tashlana boshladi. Chunki asosiy e'tibor paxta yetishtirishga qaratilgan edi. 80-yillardagi "Paxta ishi" tergovlari, "Qayta qurish" siyosatining jadallashuvi mamlakatnin to'lqinlantirib yubordi. Buxoro oblasti bu davrda respublikadagi yetakchi hududlardan biri sifatida e'tirof etilardi. 90-yillarning boshiga kelib vaziyat yanada keskinlasha boshladi. Ushbu davr iqtisodiyot uchun o'tish davri hisoblanib, ko'plab iqtisodiy qiyinchiliklar va yangi iqtisodiy munosabatlarga moslashish jarayonlari bilan kechdi. Shunga qaramay viloyat iqtisodiy o'sish bo'yicha barcha imkoniyatlarni safarbar etgan.

Viloyat iqtisodiyot bo'limining tahliliga ko'ra 1990-yilning 1-choragida sanoat hajmi 3,7 foizga o'sdi. Rejadan tashqari 9,6 mln rubl xalq istemoli mollari ishlab chiqarildi. O'sish sur'atlari oldingi yilning tegishli davriga nisbatan 115,9 foizni tashkil ertdi[1].

---

[1] "Buxoro haqiqati" gazetasi. 1990 yil 10 aprel

Kapital qurilishda davlat kapital mablag'larni o'zlashtirish va qurilish-montaj ishlari chorak rejasi bo'yicha 108,6 foizdan 110 foizga bajarildi. Keyingi davrda birinchi marta shunday ko'rsatkichga erishildi. Sanoat ishlab chiqarish ko'rsatkichi 1990-yilda 4259.8 mln rublni tashkil qilib oldingi yillarga nisbatan sezilarli o'sishni qayd etgan. Mahsulotlarning yetishmasligi 1990-yilda 12,4 mln rublni, istemol tovarlar ishlab chiqarish 1990-yilda 1601.3 mln rubl, yuk aylanmasi 1990-yil 18944 tonna.kmni tashkil etgan [2]. Qishloq xo'jaligi hali ham paxtachilikka bo'ysundirilgan bo'lib, don yetishtirish yil bo'yicha 2634 tonnani tashkil etgan. Viloyat o'z aholisini to'liq un va non bilan ta'minlay olmagan. Shuning uchun un va un mahsulotlari viloyatga import qilingan. Buxoro viloyati O'zbekistonning yirik paxtachilik hududlaridan biri bo'lib, qishloq xo'jaligi iqtisodiyotining asosiy tarmoqlaridan biri paxta yetishtirish edi. Biroq, 1990-1991 yillarda paxta xomashyosini qayta ishlash va uni eksport qilish bilan bog'liq qiyinchiliklar kuzatildi.Paxta xomashyosi esa o'sishni qayd etib 522518 tonnani tashkil etib o'tgan davrga nisbatan sezilarli o'sishni qayd etgan. Paxta tolasi ishlab chiqarish 168594 tonnaga yetgan.

Ma'lumki 1989 yilda O'z SSr Kom partiyasi birinchi kotibi I. Karimovning qishloq aholisiga tomorqa va yer-uchastkalarini davlat yerlari hisobidan bo'lib berish bo'yicha farmoni qabul qilinga bo'lib, aholiga oziq-ovqat mahsulotlarni yetishtirish maqsadida tomorqa yerlari ajratila boshlandi. Shunga qaramay sabzavotlar yetishtirish 114660 tonnani tashkil etgan bu ko'rsatkich aholi uchun biroz kamlik qilgan. Viloyatda qovun yetishtirish 1990-yilda 38658 tonnani tashkil etgan bo'lib, yillik rejani 70 foziga yaqini bajarilgan xolos. Kartoshka esa 2626 tonna yetishtirilganva bu viloyat ehtiyojidan pastroq ko'rsatkichni tashkil etgan. Chorva yaylovlarining kamligi va qoramollarning turli kasalliklardan kamayib ketganligi tufayli sutning miqdori ham kamayib 1990-yilda 94249 tonna sut olingan[3]. Iqtisodiyotning yana bir asosiy tarmog'i hisoblangan qorako'l teri yetishtirish ortib borgan. Misol uchun 1990-yilda 58300 donani tashkil etgan bo'lsa, 1991-yilda 608788 donaga yetgan. 1991-yilda davlat rejasi 58300 dona bo'lgan va reja 104.4 foizga bajarilgan. Davlat kapital mablag'lari umumiy hajmida korxona va tashkilotlarning o'z mablag'lari salmog'i ko'payib, 34 foizga yetdi. Birinchi chorakda Navoiy elektroximiya zavodida 4,5 tonna treflan ishlab chiqarish bo'yicha quvvatlar. Vobkent tumanida 100 ming kub metr mahsulot ishlab chiqaradigan agloporit sexi. Uchquduq shahri va Navoiy tumanida Avtomat telefon stansiyalari qurilib ishga tushirildi. 1990-yil 1-aprelgacha 200 ming gektardan ziyod yerdan ziyod maydonda namni saqlash tadbirlari amalga oshirilib, 33 ming gektar yer ekishga tayyorlab qo'yilgan. Yil boshidan buyon viloyatda 8674 tonna chorva va parranda go'shti xarid qilingan. Bu rejaga nisbatan 115,1 foizni tashkil etgan. Shuningdek 22122 tonna yoki 115.3 foiz sut, 41,7 mln dona yoki 112.1 foiz tuxum xarid qilingan. Chakana tovar aylanmasi 103.8

[2] Buxoro viloyat davlat arxivi 947-fond, 2604-delo ro'yxat-1, 17-varaq
[3] Buxoro viloyat davlat arxivi 947-fond, 2604-delo ro'yxat-1, 20-varaq

foziga bajarilgan. Rejadan tashqari aholiga 11.3 mln so'mlik tovarlar sotilgan[4]. Bu boradagi o'sish sur'atlari 1989-yilning shu davriga nisbatan 112.8 foizni tashkil etgan. Asosan to'lovli xizmatlar ko'rsatish dolzarb masalaga aylangan. 1990-yilning birinchi choragida aholiga 35,8 mln so'mlik, yoki rejaga nisbatan 104,9 foiz to'lovli xizmat ko'rsatilgan. Viloyat bo'yicha 56 turdagi rejalarning 11 tasi bajarilmagan[5]. 1991-yilga kelib iqtisodiy ko'rsatkichlar biroz bo'lsada yaxshilana boshladi. Sanoat tarmoqlari, ishlab chiqarishda o'sish sur'atlari unchalik ham ko'zga tashlanmadi. 1990-1991 yillar Buxoro viloyati uchun iqtisodiy jihatdan qiyin davr bo'lgan. Sovet tizimining parchalanishi va yangi iqtisodiy tartib-qoidalarga o'tish jarayoni ko'plab muammolarni keltirib chiqardi. Shu bilan birga, ushbu davr yangi imkoniyatlar yaratish va bozor iqtisodiyoti asoslariga asoslangan tizimga o'tish uchun poydevor bo'ldi. 1991 yilning sentabr oyida O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, Buxoro viloyati ham mamlakatning iqtisodiy siyosatidagi islohotlarga moslashish jarayoniga kirdi.

REFERENCES

1. Buxoro viloyat davlat arxivi 947-fond, 2604-delo ro'yxat-1
2. Buxoro haqiqati" gazetasi. 1990 yil 10 aprel
3. "Buxoro haqiqati" gazetasi. 1990 yil 22 dekabrl
4. Xayrullayev, U. (2024). THE IDEA THAT MADE THE OTTOMAN STATE GREAT (RED APPLE II). *Modern Science and Research*, *3*(2), 1071–1073. Retrieved from https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/29533
5. Xayrullayev, U. (2024). BRIEFLY ABOUT THE "RED APPLE" MYTHOLOGY OF THE TURKS. *Modern Science and Research*, *3*(1), 568–572. Retrieved from https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/28329
6. Umidjon, X. (2024). Literacy and Information Exchange in the Ancient East and West. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, *4*(3), 179–183. Retrieved from http://www.inovatus.es/index.php/ejine/article/view/2698
7. Umidjon, X. (2023). 1918-1939-yillarda Polshaning ichki siyosatidagi o'zgarishlar. *Центр Научных Публикаций (buxdu.Uz)*, *42*(42). извлечено от https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/10963
8. Umidjon Xayrullayev. (2024). THE POSITION OF CENTRAL ASIAN GOVERNORSHIPS DURING THE PERIOD OF THE TURKISH KHANATE AND THE ARAB INVASION. https://doi.org/10.5281/zenodo.13958464

---

[4] "Buxoro haqiqati" gazetasi. 1990 yil 10 aprel
[5] "Buxoro haqiqati" gazetasi. 1990 yil 22 dekabrl

9. Xayrullayev Umidjon Fayzullo o'g'li. (2024). LEGITIMACY OF RULERSHIP IN THE STATE OF CENTRAL ASIA AND IRAN IN ANCIENT TIMES AND THE EARLY MIDDLE AGES. https://doi.org/10.5281/zenodo.14222295
10. Xayrullayev, U. (2024). EFTALLAR DAVLATI VA TURK XOQONLIGIDA HUKMDORLIK LEGITIMATSIYASI. *Modern Science and Research*, *3*(12), 843–851. Retrieved from https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/58469 8. BIRINCHI RADIO EHTIYOTLAR TARIXIDAN. (2024). *MEDICINE, PEDAGOGY AND TECHNOLOGY: THEORY AND PRACTICE*, *2*(4), 657-663. https://universalpublishings.com/index.php/mpttp/article/view/5240
11. Xayrullayev, U. (2024). TURK XOQONLIGI VA ARABLAR BOSQINI DAVRIDA O'RTA OSIYO HOKIMLIKLARINING MAVQEYI. *Modern Science and Research*, *3*(12), 339–343. Retrieved from https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/58055
12. Xarullayev Umidjon. (2024). RELIGIOUS AND THREATS IN MEDIASPACE. МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(5), 593–595. https://doi.org/10.5281/zenodo.11311154
13. Muyiddinov, B. (2023). XII-XIII ASRLAR DAVRIDA BUXORODA ILM – FANNING RIVOJLANISHI. SCHOLAR, 1(28), 341–345. https://doi.org/10.5281/zenodo.10027071
14. Muyiddinov Bekali. (2023). MO'G'ULLAR BOSQINI DAVRIDA BUXORONING AYANCHLI TAQDIRI. TADQIQOTLAR.UZ, 25(2), 212–215. Retrieved from http://tadqiqotlar.uz/index.php/new/article/view/308
15. Muyiddinov Bekali. (2023). THE ROLE OF BUKHARA AND OTHER CITIES IN THE MILITARY ART AND ARMY STRUCTURE OF KHOREZMSHAHS . ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 35(3), 55–58. Retrieved from https://www.newjournal.org/index.php/01/article/view/10035
16. Muyiddinov, B. (2024). BARTHOLD'S "СОЧИНЕНИЯ. ТОМ I. ТУРКЕСТАН В ЭПОХУ МОНГОЛЬСКОГО НАШЕСТВИЯ" THE HISTORY OF THE CREATION OF THE WORK. MODERN SCIENCE AND RESEARCH, 3(1), 699–702. https://doi.org/10.5281/zenodo.10552555
17. Muyiddinov, B. (2024). THE ROLE OF MILITARY REFORMS IN THE BUKHARA KHANATE IN THE LIFE OF THE STATE UNDER THE SHAYBANIDS. MODERN SCIENCE AND RESEARCH, 3(2), 646–648. https://doi.org/10.5281/zenodo.10668887
18. MB Bahodir o'g'li. (2024). Military Art of Turkish Khaganate in the Early Middle Ages. *European Journal of Innovation in Nonformal Education, 4*(16), 223–227. https://inovatus.es/index.php/ejine/article/view/2705/2586

19. Ilniyazovich, S. F. (2023). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TARIX FANINI O'QITISHDAGI AHAMIYATI.
20. Ilniyoz o'g'li, S. F. (2023). ETNOGRAFIK TADQIQOTLARDA QORAQALPOQ XALQINING YORITILISHI.
21. Ilniyazovich, S. F. (2024). The Formation of Preliminary Knowledge about the People of Karakalpak. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, *4*(3), 149-155.
22. Sayfutdinov, F. (2024). BUXORO AMIRLIGINING QURILISH TARIXI: MADANIY VA ARXITEKTURA TARAQQIYOTI MEROSI. *Modern Science and Research*, *3*(12), 852-858.
23. Sayfutdinov Feruz Ilniyoz o'g'li. (2023). XX ASR 2-YARMI XXI ASR BOSHLARI ZARAFSHON VOHASIDA ETNOSLARARO MUNOSABATLAR. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, *3*(9), 1–5. Retrieved from https://sciencebox.uz/index.php/ajed/article/view/7941
24. Ярашова, М. (2024). ЖАҲОН ЭТНОЛОГИЯСИ ФАНИ ВА УНИ ЎҚИТИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ МЕТОДОЛОГИЯСИ. *Modern Science and Research*, *3*(10), 362–368. Retrieved from https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/44901
25. Ярашова, М. (2024). БУХОРО ВОҲАСИДА МАТО ВА МАТО ТАЙЁРЛАШ УСУЛЛАРИ. *Modern Science and Research*, *3*(11), 782–787. Retrieved from https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/48057
26. Yarashova Mohlaroyim Shuhratovna. (2024). Muyiddin Ibn Arabiyning Tasavvuf Ta'limotida Tahsil Olgan Ayol Ustozlari Va Ta'lim Bergan Ayol Shogirdlari. *Miasto Przyszłości*, *52*, 622–625. Retrieved from https://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/4679
27. Yarashova, M. (2024). ILK O'RTA ASR MANBALARIDA KIYIM-KECHAKLAR VA ULAR BILAN BOG'LIQ ATAMALAR TAVSIFI. *Modern Science and Research*, *3*(12), 621–632. Retrieved from https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/58456
28. Юсупович, К. С. (2024). КРАТКИЙ ОБЗОР НА ВЗАИМООТНОШЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА И ДВИЖЕНИЯ "ТАЛИБАН", НА ФОНЕ ЗАХВАТА ТАЛИБАМИ ВЛАСТИ В АФГАНИСТАНЕ В 2021 ГОДУ. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, *4*(11), 227–229. Retrieved from https://sciencebox.uz/index.php/ajed/article/view/12432
29. Yusupovich, K. S. (2024). Abu Hafs Kabir and the Spread of the Hanafi Madhhab in Transoxiana. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL*

EDUCATION, *4*(9), 204–207. Retrieved from https://inovatus.es/index.php/ejine/article/view/4079

30. Toshpo'latova, S. (2025). FOROBIYNING DIDAKTIK QARASHLARI ASOSIDA O'QUVCHILARNI TARIX FANIGA QIZIQTIRISH METODIKASI. *Modern Science and Research*, *4*(1), 177-186.
31. Toshpo'latova, S., Gadayeva, M., & Sadullayev, U. (2024). SHARQ ALLOMALARINING DIDAKTIK QARASHLARI. *Modern Science and Research*, *3*(12), 985-993.
32. Gadayeva, M., Toshpolatova, S., & Sadullayev, U. (2024). TARIX FANLARINI OQITISHDA MUZEYLARNING ORNI. *Modern Science and Research*, *3*(12), 994-1003.
33. Sadullayev, U., Gadayeva, M., & Toshpo'latova, S. (2024). MAHALLA–QADRIYATLAR BESHIGI. *Modern Science and Research*, *3*(12), 1228-1238.
34. Toshpo'latova Shaxnoza Shuhratovna. (2024). ILK UYG'ONISH DAVRI NAMOYONDALARNING DIDAKTIK QARASHLARI ASOSIDA O'QUVCHILARNI TARIX FANIGA QIZIQTIRIS METODIKASI. https://doi.org/10.5281/zenodo.14520996
35. Toshpo'latova, S. (2024). TARIX FANINI O'QITISHDA SAMARALI METODLAR. *Modern Science and Research*, *3*(11), 774-782.
36. Тошполатова, Ш. (2024). THE PRESENT IRANIANS. *Журнал универсальных научных исследований*, *2*(5), 453-462.
37. Toshpo'latova, S. (2024). BUXORODAGI SAROYLAR. *Modern Science and Research*, *3*(5), 522-529.
38. Toshpo'latova, S. (2024). O'RTA ASRLARDA OILA PEDAGOGIKASIGA OID FIKRLAR. *Modern Science and Research*, *3*(12), 353-361.
39. Toshpo'latova, S., & Xudoyqulov, S. (2024). History And Ethnology Of Olot District. *Modern Science And Research*, *3*(5), 148-151.
40. Toshpo'latova, S., & Jo'rayeva, M. (2024). HISTORY AND ARCHITECTURAL MONUMENTS OF JONDOR DISTRICT. *Modern Science and Research*, *3*(2), 447-450.
41. Qizi, R. S. S., Shukhratovna, T. S., & Karamatovna, M. A. (2024). Implementation of Education and Protection of Children's Rights in the age of Technology. *SPAST Reports*, *1*(7).
42. Shuhratovna, T. S. (2024). Linguistic Anthropology. *European Journal Of Innovation In Nonformal Education*, *4*(3), 432-437.
43. Toshpo'latova, S. S., & Naimov, I. N. (2023). MS ANDREYEV–O'RTA OSIYO XALQLARI ETNOGRAFIYASINING YIRIK OLIMI. *Innovations in Technology and Science Education*, *2*(8), 1214-1222.
44. Toshpo'latova, S., & Tursuntoshova, S. (2024). Khoja Abdulkholiq Gijduvani. *Modern Science and Research*, *3*(2), 87-93.

45. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics Of Ethnologies Of Bukhara. *Modern Science and Research*, *3*(2), 1004-1011.
46. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics. *Modern Science and Research*, *3*(2), 500-507.
47. Toshpo'latova, S. (2024). Religious Anthropology. *Modern Science and Research*, *3*(1), 504-510.
48. Shakhnoza Shuhratovna, T. (2023). MS Andreyev'S Way Of Life. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, *1*(10), 655-659.
49. Shuhratovna, T. S. (2023). Ethnological Analysis Of National Costumes And Rituals Of Tajiks In The Works Of MS Andreyev. *International Journal Of History And Political Sciences*, *3*(12), 42-47.
50. Toshpo'latova, S. (2023). MS Andreyev-Scientific Career. *Modern Science and Research*, *2*(12), 801-807.
51. Shuhratovna, T. S. (2023). Etymology Of Tajik Marriage Ceremony. *International Journal Of History And Political Sciences*, *3*(11), 17-23.
52. Toshpo'latova, S., & Ashurova, G. (2023). THE HISTORY AND DESCRIPTION OF THE WORK OF MS ANDREYEV-" ARK BUKHARI". *Modern Science and Research*, *2*(9), 404-409.
53. Toshpo'latova, S. (2023). ETHNOLOGICAL ANALYSIS OF CALENDRICAL CALCULATION AND LENGTH MEASUREMENTS OF KHUF VALLEY TAJIKS IN THE RESEARCHES OF MS ANDREYEV. *Modern Science and Research*, *2*(10), 291-299.
54. Toshpo'latova, S. (2023). A STUDY OF THE WEDDING CEREMONY OF THE TAJIKS OF AFGHANISTAN. *Modern Science and Research*, *2*(9), 84-89.
55. Naimov, I., & Toshpo'latova, S. (2023). Marriage Ceremony Of Tajiks In The Work Of Mikhail Stepanovich Andreyev "Tadjiki Dolini Khuf". *International Journal of Intellectual Cultural Heritage*, *3*(1), 12-16.
56. Toshpo'latova, S. S. (2023). Tojiklar Milliy Kiyim-Kechaklari Va "Beshmorak" Marosimining Etnologik Tahlili. *Scholar*, *1*(28), 395-401.